

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
OŚRODEK INFORMACJI 693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET <http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/75/2007

DEMOKRACJA – OCENY I POSTAWY

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MAJ 2007

PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
28 września 2006 roku

- ❑ Oceny funkcjonowania demokracji w Polsce utrzymują się na równie niskim poziomie jak w listopadzie ubiegłego roku – odsetek osób niezadowolonych z jej działania (59%) jest prawie dwukrotnie wyższy niż zadowolonych (31%).

- ❑ Większość Polaków (63%) akceptuje ustrój demokratyczny uważając go za najlepszą formę sprawowania władzy. Wysokie poparcie dla idei demokracji nie uległo większym zmianom od 2004 roku. Większość społeczeństwa (70%) zgadza się również ze stwierdzeniem, że demokracja nie jest wprawdzie bez wad, ale nie ma ustroju lepszego od niej.

- ❑ Spada poparcie dla niedemokratycznych i autorytarnych form rządzenia. W stosunku do ubiegłego roku zmalał (o 6 punktów, do 23%) odsetek Polaków uważających, że rządy oparte na silnym przywództwie są lepsze od demokratycznych. Mniej osób niż w ostatnich dwóch latach podziela pogląd, że niekiedy rozwiązania niedemokratyczne są bardziej pożądane niż demokratyczne – spadek z 52% w roku 2005 do 40% w 2006 i 36% obecnie.

- ❑ Od lutego 2006 roku wzrosła liczba krytycznych opinii na temat wpływu obecnego życia politycznego w Polsce na rozwój demokracji (z 27% do 36%). W przewidywaniu sposobu funkcjonowania demokracji w naszym kraju w najbliższej przyszłości Polacy są jednak względnie optymistami – ponad dwukrotnie częściej sądzą, że stan demokracji raczej się poprawi (28%), niż ulegnie pogorszeniu (13%).

Od pierwszej połowy lat dziewięćdziesiątych monitorujemy kwestie związane ze społeczną percepcją demokracji. W kwietniowym sondażu¹ zadaliśmy badanym pytania, które dotyczyły ich oceny funkcjonowania ustroju demokratycznego, postaw wobec demokracji, a także przewidywanych przez nich perspektyw jej rozwoju.

Niemal trzy piąte Polaków (59%) deklaruje niezadowolenie ze sposobu, w jaki działa demokracja w naszym kraju, a liczba zadowolonych jest prawie o połowę mniejsza (31%). Społeczna ocena demokracji nie zmieniła się istotnie od listopada ubiegłego roku. Można powiedzieć, że prawie od dwóch lat rozkład opinii na ten temat pozostaje stabilny i nie ulega większym wahaniom, z wyjątkiem przejściowej poprawy na początku 2006 roku.

Tabela 1

Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan(i) zadowolony(a) czy też niezadowolony(a) ze sposobu, w jaki funkcjonuje demokracja w naszym kraju?	Wskazania respondentów według terminów badań																				
	XI '93	V '95	X '95	XI '96	X '97	V '98	III '99	XII '99	IV '00	X '00	XI '01	III '02	III '03	VII '03	V '04	XI '04	IX '05	XI '05	II '06	XI '06	IV '07
	w procentach																				
Zadowolony(a)	36	24	30	44	40	41	28	35	27	37	34	24	22	20	21	26	32	34	40	30	31
Niezadowolony(a)	52	67	58	47	50	46	62	56	64	51	53	64	67	71	68	63	58	56	46	58	59
Trudno powiedzieć	12	9	12	9	10	13	10	9	9	12	14	12	11	9	11	12	10	10	14	12	10

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (203) zrealizowano w dniach od 30 marca do 2 kwietnia 2007 roku na liczącej 937 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Najwięcej zadowolonych z funkcjonowania demokracji w Polsce jest wśród najmłodszych badanych – do 24 roku życia. Relatywnie częściej pozytywne oceny wystawiają osoby z wyższym wykształceniem i respondenci o poglądach prawicowych, co nie zmienia faktu, że także wśród nich przeważają ci, którzy są krytycznie nastawieni do sposobu, w jaki działa demokracja.

Stosunek do funkcjonowania demokracji w naszym kraju związany jest z jednej strony z oceną sytuacji gospodarczej ($V \text{ Cramera}=0,27$), z drugiej zaś z samoocena jakości życia respondenta i jego rodziny ($V \text{ Cramera}=0,15$). Ankietowani dobrze oceniający stan polskiej gospodarki częściej niż ci, którzy uważają, że jest on zły, deklarują zadowolenie ze sposobu działania demokracji. Pozytywna ocena własnych warunków bytowych przekłada się w pewnym stopniu na zadowolenie z demokracji, niemniej nawet wśród tych, którzy przyznają, że żyje im się dobrze (lub bardzo dobrze), przeważają niezadowoleni z jej funkcjonowania w naszym kraju (52%).

Nie bez wpływu na stosunek do polskiej demokracji pozostają również preferencje partyjne deklarowane w odniesieniu do ewentualnych wyborów parlamentarnych. Przewagę zadowolonych nad niezadowolonymi z funkcjonowania demokracji odnotowujemy jedynie wśród zwolenników PiS, choć i wśród nich niezadowoleni stanowią 40%. W potencjalnych elektoratach PO oraz LiD dominują oceny negatywne – tylko jedna piąta sympatyków LiD przyznaje, że jest zadowolona z działania demokracji w Polsce. Przeważnie negatywne opinie o funkcjonowaniu demokracji wyrażają również osoby niezdecydowane, czy głosować w ewentualnych wyborach, oraz niezamierzające brać w nich udziału. Brak poczucia identyfikacji z programem danej partii lub przekonanie, że żadne z ugrupowań nie reprezentuje poglądów i interesów respondenta, może wpływać na negatywną ocenę działania demokracji.

Tabela 2

Potencjalne elektoraty*	Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan(i) zadowolony(a) czy też niezadowolony(a) ze sposobu, w jaki funkcjonuje demokracja w naszym kraju?		
	Zadowolony(a)	Niezadowolony(a)	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PiS	52	40	8
PO	41	54	5
LiD	21	71	8
Niezdecydowani, czy głosować	27	62	11
Niezamierzający głosować	21	69	10

* Nie uwzględniono wyników dotyczących elektoratów LPR, PSL i Samoobrony ze względu na małą ich liczebność w badanej próbie

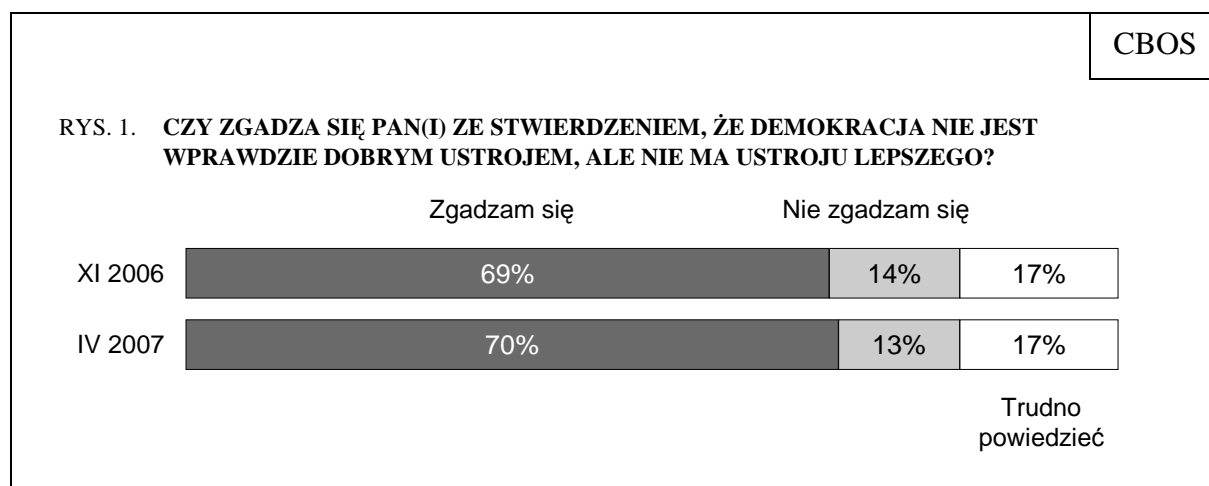
POSTAWY WOBEC DEMOKRACJI

Niezmiennie od początku lat dziewięćdziesiątych utrzymuje się przewaga zwolenników demokratycznych form rządzenia. Większość polskiego społeczeństwa (63%) postrzega demokrację jako najlepszą z możliwych form rządów, jedna szósta zaś (16%) uważa, że nie jest to najlepszy system sprawowania władzy. Wyniki tegorocznego sondażu nie zmieniły się istotnie od roku 2001, obecne poparcie dla demokracji jako najlepszego ustroju jest jednak niższe niż w roku 2000.

Tabela 3

Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów?	Wskazania respondentów według terminów badań																
	X '92	VI '93	XI '93	V '95	IX '95	X '95	XI '96	X '97	III '99	IV '00	X '00	XI '01	III '02	V '04	II '06	XI '06	IV '07
	w procentach																
Zgadzam się	52	62	61	67	61	71	67	63	64	71	70	63	66	60	61	62	63
Nie zgadzam się	15	11	16	17	17	12	12	16	19	12	12	17	14	18	15	18	16
Trudno powiedzieć	33	27	23	16	22	17	21	21	17	17	18	20	20	22	24	20	21

Większość Polaków (70%) podziela również opinię, że demokracja nie jest wprawdzie bez wad, ale nie ma ustroju lepszego od niej. Oceny te w porównaniu z poprzednim pomiarem także się nie zmieniły.

Opinię, że demokracja jest najlepszą formą sprawowania władzy, najczęściej wyrażają osoby z wyższym wykształceniem, kadra kierownicza i inteligencja, mieszkańcy dużych aglomeracji miejskich, a także sympatycy prawicy. O tym, że demokracja nie jest wprawdzie ustrojem dobrym, ale najlepszym z możliwych, częściej przekonani są zwolennicy lewicy niż badani o poglądach prawicowych czy centrowych.

Deklaracje wskazujące, że demokracja jest optymalnym rozwiązaniem politycznym, najczęstsze są wśród osób, które w ewentualnych wyborach parlamentarnych zagłosowałyby na LiD (89%), mniej takich wskazań jest wśród zwolenników PO (83%), a najmniej (nie uwzględniając niezdecydowanych i niezamierzających głosować) w elektoracie PiS (77%).

Tabela 4

Potencjalne elektoraty*	Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem, że demokracja nie jest wprawdzie dobrym ustrojem, ale nie ma ustroju lepszego?		
	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PiS	77	10	13
PO	83	12	5
LiD	89	7	4
Niezdecydowani, czy głosować	63	15	22
Niezamierzający głosować	64	13	23

* Nie uwzględniono wyników dotyczących elektoratów LPR, PSL i Samoobrony ze względu na małą ich liczebność w badanej próbie

Postawie uznającej wyższość demokracji, mimo jej wad, nad innymi systemami politycznymi sprzyja pozytywna ocena funkcjonowania ustroju demokratycznego w Polsce ($V \text{ Cramera} = 0,25$). Kierunek tego związku można interpretować inaczej: stwierdzenie, że demokracja nie jest dobrym ustrojem, ale nie ma lepszego, częściej przekłada się na bardziej przychylne spojrzenie na sposób jej działania.

Trudno jednoznacznie stwierdzić, czy większym zagrożeniem dla demokracji są jej jawni przeciwnicy czy też osoby, które nie identyfikują się z systemem demokratycznym, a urząd państwa nie ma dla nich większego znaczenia. Brak identyfikacji z demokracją, jej wartościami i instytucjami może wpływać na to, że wyalienowane grupy łatwo poddają się hasłom populistycznym, często skrajnie niedemokratycznym.

Prawie połowa ankietowanych (46%) nie zgadza się z opinią, że dla ludzi takich jak oni nie ma znaczenia, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne. Niewiele mniejsza grupa (43%) nie identyfikuje się z demokracją. Od roku 2005 liczba Polaków deklarujących obojętność wobec formy sprawowania władzy zmalała i utrzymuje się na poziomie z końca ubiegłego roku.

Tabela 5

Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem: dla ludzi takich jak ja nie ma w gruncie rzeczy znaczenia, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne?	Wskazania respondentów według terminów badań									
	X '92	VI '93	V '95	III '99	X '00	III '02	V '04	IX '05	XI '06	IV '07
	w procentach									
Zgadzam się	44	44	45	41	38	49	42	50	42	43
Nie zgadzam się	36	40	45	45	47	40	43	39	44	46
Trudno powiedzieć	20	15	10	14	15	11	15	11	14	11

Na obojętność wobec formy rządów wpływa poziom wykształcenia – znacznie częściej deklarują ją osoby z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym. Ponadto stosunkowo często nie identyfikują się z systemem demokratycznym rolnicy oraz respondenci pracujący w prywatnych gospodarstwach rolnych – w każdej z tych grup notujemy po 50% wskazań.

Większość zwolenników PiS, PO i LiD nie zgadza się ze stwierdzeniem, że dla ludzi takich jak oni nie ma znaczenia, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne. Warto zaznaczyć, że najwyższy odsetek osób charakteryzujących się postawą alienacyjną jest w potencjalnym elektoracie LiD (40%), podczas gdy wśród sympatyków PO wynosi 28%, a wśród zwolenników PiS – 32%.

Ponadto postawa alienacyjna częstsza jest wśród osób negatywnie oceniających funkcjonowanie demokracji niż wśród zadowolonych z jej działania (V Cramera=0,24).

Do postawy akceptującej w pewnych okolicznościach niedemokratyczne formy sprawowania władzy przyznaje się 36% Polaków. Większa grupa (40%) nie akceptuje rządów niedemokratycznych. W ostatnich latach obserwowaliśmy przewagę postaw dopuszczających działania niedemokratyczne, jednak już pod koniec zeszłego roku stały się one znacznie mniej popularne, obecnie zaś niezgoda na rządy niedemokratyczne jest częstsza niż ich akceptacja.

Tabela 6

Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem, że niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż demokratyczne?	Wskazania respondentów według terminów badań															
	X '92	VI '93	XI '93	V '95	IX '95	X '95	XI '96	X '97	III '99	X '00	III '02	V '04	IX '05	XI '06	IV '07	
	w procentach															
Zgadzam się	36	45	45	47	44	35	46	38	41	37	43	42	52	40	36	
Nie zgadzam się	26	26	29	32	30	41	31	38	36	39	33	30	27	35	40	
Trudno powiedzieć	38	29	26	21	26	24	23	24	23	24	24	28	21	25	24	

Niedemokratyczne formy rządzenia częściej byłoby w stanie zaakceptować zwolennicy lewicy, rzadziej osoby o poglądach centrowych, a najrzadziej – sympatycy prawicy. W pewnym stopniu odnosi się to także do preferencji partyjnych, z takim jednak zastrzeżeniem, że zwolennicy LiD co prawda częściej niż potencjalny elektorat PiS czy PO zgadzają się na takie formy rządów, ale jednocześnie najwięcej jest wśród nich przeciwników tego rozwiązania. Wynika to w pewnej mierze z faktu, że prawie wszyscy potencjalni wyborcy LiD zajęli stanowisko w tej sprawie, podczas gdy w elektoratach PiS i PO co szósty–siódmy nie potrafił określić swojej postawy.

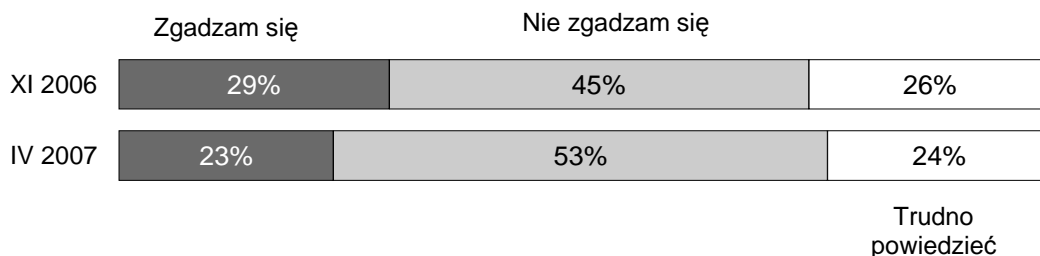
Tabela 7

Potencjalne elektoraty*	Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem, że niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż demokratyczne?		
	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PiS	31	51	18
PO	33	53	14
LiD	39	57	4
Niezdecydowani, czy głosować	33	39	28
Niezamierzający głosować	39	32	29

* Nie uwzględniono wyników dotyczących elektoratów LPR, PSL i Samoobrony ze względu na małą ich liczebność w badanej próbie

Wraz ze słabnącym przyzwoleniem na rządy niedemokratyczne maleje również (od listopada 2006 roku o 6 punktów, do 23%) odsetek ankietowanych uważających, że rządy oparte na silnym przywództwie są lepsze od demokratycznych. Obecnie ponad połowa Polaków (53%) nie zaakceptowałaby autorytarnych form sprawowania władzy.

RYS. 2. CZY ZGADZA SIĘ PAN(I) ZE STWIERDZENIEM, ŻE RZĄDY OPARTE NA SILNYM PRZYWÓDZTWIE SĄ ZDECYDOWANIE LEPSZE OD DEMOKRATYCZNYCH?

Na postawę sprzyjającą tendencjom autorytarnym wpływa wykształcenie badanych – im ono wyższe, tym mniejsze poparcie dla autorytaryzmu. Poglądy politycznie nie różnicują, jak w przypadku poprzedniego pytania, postaw wobec rządów autorytarnych. Istnieje jednak związek (V Cramera=0,28) między oceną funkcjonowania demokracji a zgodą na rządy oparte na silnym przywództwie. Można więc powiedzieć, że skłonnościom do aprobowania niedemokratycznych, autorytarnych form rządzenia sprzyja negatywna ocena funkcjonowania demokracji. I odwrotnie: postawa akceptująca autorytaryzm sprawia, że działanie demokracji częściej postrzegane jest negatywnie.

PERSPEKTYWY DEMOKRACJI

W jakim stopniu – zdaniem Polaków – bieżące życie polityczne w kraju wpływa na rozwój demokracji, a w jakim ten rozwój powstrzymuje? Ponad jedna trzecia ankietowanych (36%) ocenia ten wpływ negatywnie. Niespełna jedna piąta (19%) uważa, że obecna polityka korzystnie oddziałuje na przyszłość demokracji. Już w listopadzie 2006 roku oceny jakości polskiego życia politycznego i jego wpływu na demokrację się pogorszyły. W stosunku do tamtego pomiaru opinie są jeszcze bardziej krytyczne – zmniejszył się odsetek osób niezdecydowanych w swej ocenie, a zwiększyła się liczba zgadzających się z poglądem, że życie polityczne w naszym kraju stanowi zagrożenie dla rozwoju demokracji.

Tabela 8

Z którymi z wymienionych poglądów na polskie życie polityczne zgadza się Pan(i) najbardziej?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	II '06	XI '06	IV '07
	w procentach		
Obecne życie polityczne w Polsce wyraźnie zmierza do prawidłowego rozwoju pełnej demokracji	10	5	5
Życie polityczne w Polsce stwarza więcej szans niż zagrożeń dla prawidłowego rozwoju demokracji	16	13	14
To, co się dzieje obecnie w polskiej polityce, stwarza tyle samo szans i zagrożeń dla demokracji	33	34	33
Życie polityczne w Polsce stwarza więcej zagrożeń niż szans prawidłowego rozwoju demokracji	18	22	24
Życie polityczne w Polsce wyraźnie zmierza do ograniczenia demokracji	9	8	12
Trudno powiedzieć	14	18	12

Pozytywny wpływ życia politycznego w Polsce na stan demokracji częściej wskazują zwolennicy prawicy (28%), choć w większości są zdania, że szanse i zagrożenia się równoważą (34%) albo że ten wpływ jest negatywny (32%). Preferencje partyjne także nie pozostają bez znaczenia dla oceny życia politycznego w naszym kraju. Większość potencjalnego elektoratu LiD jest zdania, że obecna polityka ma zgubny wpływ na demokrację. Podobnie uważa niemal połowa sympatyków PO. Prawie dwie piąte zwolenników PiS (38%) sądzi, że życie polityczne w Polsce ma korzystny wpływ na demokrację, a zbliżona liczebnie grupa (36%) przyznaje, że stwarza ono tyle samo szans, co zagrożeń dla jej rozwoju.

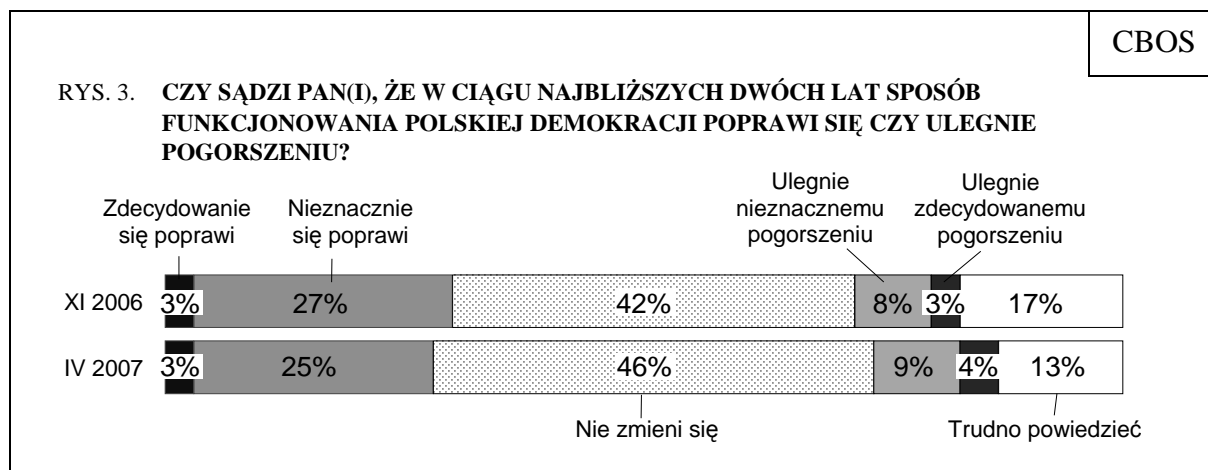
Tabela 9

Potencjalne elektoraty*	Ocena wpływu życia politycznego na rozwój demokracji			
	pozytywna	neutralna	negatywna	Trudno powiedzieć
	w procentach			
PiS	38	36	15	11
PO	17	31	49	3
LiD	10	32	55	3
Niezdecydowani, czy głosować	15	38	31	16
Niezamierzający głosować	15	32	40	13

* Nie uwzględniono wyników dotyczących elektoratów LPR, PSL i Samoobrony ze względu na małą ich liczebność w badanej próbie

Abstrahując od wpływu życia politycznego w Polsce na kształt demokracji trzeba zaznaczyć, iż prawie połowa ankietowanych (46%) przewiduje, że w ciągu najbliższych

dwóch lat nie zmieni się sposób jej funkcjonowania. Pozostali częściej uważają, że stan demokracji się poprawi (28%), niż ulegnie pogorszeniu (13%). Odnosząc te wyniki do ubiegłorocznych można zauważyć, że nastąpił nieznaczny (4-punktowy) wzrost odsetka osób wskazujących, że nic się nie zmieni; w takim samym stopniu zmalał odsetek wskazań „trudno powiedzieć”.

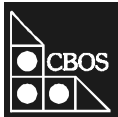

Podobnie jak w przypadku opinii dotyczących wpływu życia politycznego w kraju na funkcjonowanie demokracji, także i tutaj do optymistów częściej zaliczają się zwolennicy prawicy niż badani o poglądach centrowych czy lewicowych.

Stosunek Polaków do demokracji jest niejednoznaczny, choć w dużym stopniu są to rozbieżności, jakie zazwyczaj pojawiają się między ocenami ideału i rzeczywistości. Mimo krytycznych opinii dotyczących funkcjonowania demokracji nadal przeważa przekonanie, że ustroj demokratyczny jest lepszy niż jakikolwiek inny i stanowi wartość dla większości Polaków. Warto również odnotować, że maleje przyzwolenie na niedemokratyczne, autorytarne formy rządzenia. Co prawda zwiększyła się liczba negatywnych opinii o wpływie obecnego życia politycznego na rozwój demokracji w naszym kraju, jednak nadal więcej osób przewiduje, że sposób jej funkcjonowania się poprawi, niż sądzi, że ulegnie pogorszeniu.

Opracował
Michał FELIKSIAK

A N E K S

Tabela 1. Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan(i) zadowolony(a) czy też niezadowolony(a) ze sposobu, w jaki funkcjonuje demokracja w naszym kraju?

(%)

	Zadowolony(a)	Niezadowolony(a)	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	31	59	10	936
Płeć				
Mężczyźni	35	58	7	441
Kobiety	27	59	14	495
Wiek				
18-24 lat	43	46	11	134
25-34	30	62	8	162
35-44	25	68	6	153
45-54	28	64	7	178
55-64	29	63	7	133
65 lat i więcej	31	47	22	176
Miejsce zamieszkania				
Wieś	35	51	14	346
Miasto do 20 tys.	36	58	6	132
20-100 tys.	27	60	13	191
101-500 tys.	23	68	9	166
501 tys. i więcej mieszk.	31	65	4	102
Wykształcenie				
Podstawowe	32	49	19	279
Zasadnicze zawodowe	26	67	6	238
Średnie	32	61	8	323
Wyższe	37	57	6	95
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	38	55	6	63
Prac. umysł. niż. szczebla	23	68	9	69
Pracownicy fiz. - umysł.	40	50	10	71
Robotnicy wykwalifikowani	33	65	3	93
Robotnicy niewykwalifik.	20	68	13	46
Rolnicy	44	51	5	50
Pracujący na własny rach.	29	68	4	30
Bierni zawodowo				
Renciści	24	59	16	75
Emeryci	29	56	16	228
Uczniowie i studenci	45	46	8	64
Bezrobotni	22	67	11	110
Gospodynie domowe i inni	39	51	9	36
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	26	68	7	124
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	34	61	5	60
sekt. pryw. poza rolnict.	34	58	8	177
prywatnym gosp. rolnym	41	52	7	50
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	19	74	7	73
301-500	26	66	8	136
501-900	34	55	11	194
901-1200	38	57	5	106
Powyżej 1200 zł	30	64	6	71
Ocena własnych war. mater.				
Złe	22	69	8	251
Średnie	30	56	14	417
Dobre	40	52	7	268
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	31	54	15	68
Raz w tygodniu	35	52	13	470
1-2 razy w miesiącu	31	62	7	143
Kilka razy w roku	22	71	7	177
W ogóle nie uczestniczy	28	67	5	76
Poglądy polityczne				
Lewica	25	68	7	138
Centrum	29	65	6	259
Prawica	45	49	5	257
Trudno powiedzieć	22	56	22	282

Tabela 2. Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem,
że **demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów?**

(%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	63	16	21	934
Płeć				
Mężczyźni	68	16	17	441
Kobiety	59	16	26	493
Wiek				
18-24 lat	71	16	13	134
25-34	65	19	15	161
35-44	67	13	19	153
45-54	68	15	17	178
55-64	61	17	22	133
65 lat i więcej	47	13	40	174
Miejsce zamieszkania				
Wieś	58	13	30	346
Miasto do 20 tys.	62	15	23	131
20-100 tys.	60	18	22	191
101-500 tys.	70	18	12	166
501 tys. i więcej mieszk.	76	19	5	100
Wykształcenie				
Podstawowe	51	10	39	279
Zasadnicze zawodowe	65	16	19	238
Średnie	66	22	12	322
Wyższe	82	9	9	94
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	86	6	8	63
Prac. umysł. niż. szczebla	72	18	10	69
Pracownicy fiz. - umysł.	70	16	14	71
Robotnicy wykwalifikowani	70	17	13	93
Robotnicy niewykwalifik.	52	26	23	46
Rolnicy	66	15	20	50
Pracujący na własny rach.	79	11	10	30
Bierni zawodowo				
Renciści	50	10	40	75
Emeryci	52	15	32	227
Uczniowie i studenci	80	14	6	64
Bezrobotni	52	18	29	110
Gospodynie domowe i inni	63	25	11	36
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	69	18	13	124
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	66	24	10	60
sekt. pryw. poza rolnict.	75	12	14	177
prywatnym gosp. rolnym	69	11	20	50
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	52	16	31	73
301-500	57	22	21	136
501-900	64	15	21	193
901-1200	66	21	13	106
Powyżej 1200 zł	79	14	6	71
Ocena własnych war. mater.				
Złe	57	14	29	251
Średnie	63	15	22	415
Dobre	69	17	13	268
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	58	17	26	68
Raz w tygodniu	63	14	23	468
1-2 razy w miesiącu	64	14	22	143
Kilka razy w roku	64	18	18	177
W ogóle nie uczestniczy	64	20	16	76
Poglądy polityczne				
Lewica	68	20	12	138
Centrum	68	20	12	259
Prawica	74	15	11	255
Trudno powiedzieć	45	10	45	282

Tabela 3. Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że **demokracja nie jest wprawdzie dobrym ustrojem, ale nie ma ustroju lepszego?**

(%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	70	13	17	935
Płeć				
Mężczyźni	74	13	13	441
Kobiety	67	12	21	494
Wiek				
18-24 lat	70	19	11	134
25-34	75	13	12	162
35-44	77	12	12	153
45-54	75	11	14	178
55-64	66	12	23	133
65 lat i więcej	60	10	30	174
Miejsce zamieszkania				
Wieś	65	11	23	346
Miasto do 20 tys.	69	15	16	131
20-100 tys.	72	11	16	191
101-500 tys.	76	11	13	166
501 tys. i więcej mieszk.	76	20	4	102
Wykształcenie				
Podstawowe	56	13	31	279
Zasadnicze zawodowe	74	13	13	237
Średnie	77	11	12	323
Wyższe	82	13	4	95
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	85	12	3	63
Prac. umysł. niż. szczebla	80	8	12	69
Pracownicy fiz. - umysł.	74	9	17	71
Robotnicy wykwalifikowani	83	12	5	93
Robotnicy niewykwalifik.	65	16	19	46
Rolnicy	72	11	16	50
Pracujący na własny rach.	68	21	11	30
Bierni zawodowo				
Renciści	59	13	27	75
Emeryci	60	12	28	227
Uczniowie i studenci	66	24	10	64
Bezrobotni	76	8	16	110
Gospodynie domowe i inni	73	13	14	36
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	78	11	11	124
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	85	10	5	60
sekt. pryw. poza rolnict.	76	13	11	177
prywatnym gosp. rolnym	73	14	13	50
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	70	10	20	73
301-500	71	15	14	136
501-900	71	10	19	193
901-1200	82	10	7	106
Powyżej 1200 zł	77	16	8	71
Ocena własnych war. mater.				
Złe	67	10	23	250
Średnie	71	11	18	417
Dobre	73	17	10	268
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	63	14	23	68
Raz w tygodniu	69	13	18	469
1-2 razy w miesiącu	75	9	16	143
Kilka razy w roku	76	11	14	177
W ogóle nie uczestniczy	63	20	17	76
Poglądy polityczne				
Lewica	82	12	6	138
Centrum	77	11	12	259
Prawica	77	15	8	256
Trudno powiedzieć	53	12	35	282

Tabela 4. Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że dla ludzi takich jak Pan(i) nie ma w gruncie rzeczy znaczenia, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne?

(%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	43	46	11	936
Płeć				
Mężczyźni	41	51	8	440
Kobiety	45	42	14	495
Wiek				
18-24 lat	41	52	7	134
25-34	34	55	11	162
35-44	40	56	4	153
45-54	48	41	11	178
55-64	43	42	14	133
65 lat i więcej	49	31	20	176
Miejsce zamieszkania				
Wieś	46	39	15	346
Miasto do 20 tys.	37	50	12	131
20-100 tys.	46	44	10	191
101-500 tys.	46	46	8	166
501 tys. i więcej mieszk.	30	65	5	102
Wykształcenie				
Podstawowe	47	33	20	279
Zasadnicze zawodowe	49	43	9	238
Średnie	41	50	9	323
Wyższe	21	76	3	95
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	19	80	1	63
Prac.umysł.niż.szczegła	38	56	6	69
Pracownicy fiz.- umysł.	38	51	11	71
Robotnicy wykwalifikowani	44	52	4	93
Robotnicy niewykwalifik.	47	34	19	46
Rolnicy	51	31	18	50
Pracujący na własny rach.	33	60	7	30
Bierni zawodowo				
Renciści	50	31	19	75
Emeryci	47	37	16	228
Uczniowie i studenci	35	61	4	64
Bezrobotni	56	34	10	110
Gospodynie domowe i inni	27	59	14	36
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	38	56	6	124
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	33	61	6	60
sekt. pryw. poza rolnict.	38	55	8	177
prywatnym gosp. rolnym	50	36	14	50
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	48	35	17	73
301-500	44	47	9	136
501-900	38	49	13	194
901-1200	48	49	3	106
Powyżej 1200 zł	33	62	5	70
Ocena własnych war. mater.				
Złe	43	39	18	251
Średnie	47	42	11	416
Dobre	36	58	6	268
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	48	41	11	68
Raz w tygodniu	43	44	13	470
1-2 razy w miesiącu	40	52	8	143
Kilka razy w roku	42	49	9	177
W ogóle nie uczestniczy	44	45	11	76
Poglądy polityczne				
Lewica	42	52	6	138
Centrum	40	52	8	258
Prawica	41	53	6	257
Trudno powiedzieć	47	31	22	282

Tabela 5. Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż demokratyczne?

(%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	36	40	24	935
Płeć				
Mężczyźni	36	42	21	441
Kobiety	35	38	27	494
Wiek				
18-24 lat	41	42	17	134
25-34	33	46	21	162
35-44	42	43	15	153
45-54	32	42	25	178
55-64	36	38	26	133
65 lat i więcej	33	28	39	174
Miejsce zamieszkania				
Wieś	35	35	30	346
Miasto do 20 tys.	25	50	25	131
20-100 tys.	37	38	25	191
101-500 tys.	45	34	21	166
501 tys. i więcej mieszk.	35	58	7	102
Wykształcenie				
Podstawowe	34	28	39	279
Zasadnicze zawodowe	39	38	23	237
Średnie	35	46	18	323
Wyższe	36	57	7	95
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	33	60	7	63
Prac.umysł.niż.szczegła	35	49	16	69
Pracownicy fiz.- umysł.	27	46	27	71
Robotnicy wykwalifikowani	41	45	14	93
Robotnicy niewykwalifik.	37	33	30	46
Rolnicy	40	36	25	50
Pracujący na własny rach.	44	43	13	30
Bierni zawodowo				
Renciści	40	24	36	75
Emeryci	34	32	34	227
Uczniowie i studenci	45	42	13	64
Bezrobotni	32	39	29	110
Gospodynie domowe i inni	32	52	16	36
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	37	48	15	124
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	39	39	21	60
sekt. pryw. poza rolnict.	33	49	18	177
prywatnym gosp. rolnym	42	40	17	50
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	36	37	27	73
301-500	41	37	22	136
501-900	38	39	23	193
901-1200	41	44	15	106
Powyżej 1200 zł	38	51	11	71
Ocena własnych war. mater.				
Złe	33	36	31	250
Średnie	36	38	26	417
Dobre	38	45	16	268
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	43	29	28	68
Raz w tygodniu	34	38	27	469
1-2 razy w miesiącu	30	48	22	143
Kilka razy w roku	37	44	19	177
W ogóle nie uczestniczy	47	33	20	76
Poglądy polityczne				
Lewica	46	45	10	138
Centrum	41	43	16	259
Prawica	32	53	15	256
Trudno powiedzieć	29	22	48	282

Tabela 6. Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że rządy oparte na silnym przywództwie są zdecydowanie lepsze od demokratycznych?

(%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	23	53	24	935
Płeć				
Mężczyźni	25	54	21	441
Kobiety	21	52	27	494
Wiek				
18-24 lat	23	61	15	134
25-34	21	58	21	162
35-44	26	57	17	153
45-54	20	56	24	178
55-64	24	50	26	133
65 lat i więcej	25	38	38	174
Miejsce zamieszkania				
Wieś	25	43	31	346
Miasto do 20 tys.	22	60	18	131
20-100 tys.	22	52	26	191
101-500 tys.	25	57	19	166
501 tys. i więcej mieszk.	17	72	11	102
Wykształcenie				
Podstawowe	29	35	36	279
Zasadnicze zawodowe	26	51	24	237
Średnie	18	64	18	323
Wyższe	17	73	10	95
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	11	76	13	63
Prac.umysł.niż.szczegła	8	78	14	69
Pracownicy fiz.- umysł.	29	51	20	71
Robotnicy wykwalifikowani	23	64	13	93
Robotnicy niewykwalifik.	30	41	28	46
Rolnicy	34	37	29	50
Pracujący na własny rach.	9	71	19	30
Bierni zawodowo				
Renciści	17	43	40	75
Emeryci	26	40	34	227
Uczniowie i studenci	26	67	7	64
Bezrobotni	27	49	24	110
Gospodynie domowe i inni	29	51	21	36
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	19	67	14	124
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	23	63	14	60
sekt. pryw. poza rolnict.	19	62	18	177
prywatnym gosp. rolnym	31	42	27	50
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	32	42	26	73
301-500	31	53	16	136
501-900	23	52	25	193
901-1200	20	63	17	106
Powyżej 1200 zł	19	69	12	71
Ocena własnych war. mater.				
Złe	26	47	27	250
Średnie	23	52	25	417
Dobre	20	61	19	268
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	29	49	23	68
Raz w tygodniu	25	50	25	469
1-2 razy w miesiącu	21	55	24	143
Kilka razy w roku	19	58	23	177
W ogóle nie uczestniczy	16	63	21	76
Poglądy polityczne				
Lewica	24	63	14	138
Centrum	25	59	16	259
Prawica	24	64	12	256
Trudno powiedzieć	20	33	47	282

Tabela 7. Z którymi z wymienionych niżej poglądów na polskie życie polityczne zgadza się Pan(i) najbardziej? 1 - Obecne życie polityczne w Polsce wyraźnie zmierza do prawidłowego rozwoju pełnej demokracji; 2 - Życie polityczne w Polsce stwarza więcej szans niż zagrożeń dla prawidłowego rozwoju demokracji; 3 - To, co się dzieje obecnie w polskiej polityce, stwarza tyle samo szans i zagrożeń dla demokracji; 4 - Życie polityczne w Polsce stwarza więcej zagrożeń niż szans prawidłowego rozwoju demokracji; 5 - Życie polityczne w Polsce wyraźnie zmierza do ograniczenia demokracji

(%)

	1+2	3	4+5	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	19	33	36	12	934
Płeć					
Mężczyźni	19	33	39	9	439
Kobiety	18	34	33	15	495
Wiek					
18-24 lat	16	31	43	11	134
25-34	13	45	37	5	162
35-44	20	36	41	4	153
45-54	17	31	39	13	178
55-64	25	27	39	10	133
65 lat i więcej	21	29	22	28	174
Miejsce zamieszkania					
Wieś	22	30	29	18	346
Miasto do 20 tys.	18	39	35	8	131
20-100 tys.	15	33	41	11	191
101-500 tys.	15	36	41	8	165
501 tys. i więcej mieszk.	16	34	46	5	102
Wykształcenie					
Podstawowe	19	24	31	26	278
Zasadnicze zawodowe	19	40	33	7	237
Średnie	18	34	42	7	323
Wyższe	18	39	40	3	95
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	22	31	44	2	63
Prac.umysł.niż.szczebla	12	35	46	7	69
Pracownicy fiz.- umysł.	13	38	41	9	71
Robotnicy wykwalifikowani	20	41	34	6	93
Robotnicy niewykwalifik.	12	30	44	13	46
Rolnicy	21	37	26	16	50
Pracujący na własny rach.	18	35	44	3	30
Bierni zawodowo					
Renciści	21	25	34	20	75
Emeryci	19	31	29	21	226
Uczniowie i studenci	17	27	51	5	64
Bezrobotni	19	31	39	11	110
Gospodynie domowe i inni	25	52	14	10	36
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	15	32	47	6	124
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	15	35	45	5	60
sekt. pryw. poza rolnict.	18	39	36	7	177
prywatnym gosp. rolnym	26	35	26	14	50
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	9	31	52	8	73
301-500	19	35	37	9	136
501-900	22	31	35	13	192
901-1200	21	31	41	7	106
Powyżej 1200 zł	21	34	39	6	71
Ocena własnych war. mater.					
Złe	15	31	38	15	251
Średnie	17	35	34	15	415
Dobre	24	32	38	5	268
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	24	32	32	12	68
Raz w tygodniu	21	35	31	13	469
1-2 razy w miesiącu	17	36	35	12	143
Kilka razy w roku	11	32	47	10	177
W ogóle nie uczestniczy	16	22	50	12	75
Poglądy polityczne					
Lewica	12	31	54	4	137
Centrum	18	41	34	7	259
Prawica	28	34	32	6	257
Trudno powiedzieć	14	27	33	27	281

Tabela 8. Czy sędzi Pan(i), że w ciągu najbliższych dwóch lat sposób funkcjonowania polskiej demokracji poprawi się czy ulegnie pogorszeniu?

(%)

	Poprawi się	Nie zmieni się	Ulegnie pogorszeniu	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	28	46	13	13	935
Płeć					
Mężczyźni	31	46	14	9	440
Kobiety	26	46	12	15	495
Wiek					
18-24 lat	29	43	16	12	134
25-34	27	54	9	10	162
35-44	29	53	11	6	153
45-54	30	42	18	10	178
55-64	31	46	14	9	132
65 lat i więcej	25	39	11	25	176
Miejsce zamieszkania					
Wieś	28	45	11	17	346
Miasto do 20 tys.	29	48	15	8	131
20-100 tys.	25	49	13	13	191
101-500 tys.	31	43	17	9	166
501 tys.i więcej mieszk.	33	46	13	8	102
Wykształcenie					
Podstawowe	25	42	12	21	278
Zasadnicze zawodowe	30	53	10	7	238
Średnie	28	46	16	11	323
Wyższe	36	43	15	6	95
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	35	44	18	2	63
Prac.umysł.niż.szczebla	21	52	16	10	69
Pracownicy fiz.- umysł.	28	51	5	16	71
Robotnicy wykwalifikowani	30	59	5	6	93
Robotnicy niewykwalifik.	15	55	12	19	46
Rolnicy	34	43	8	15	50
Pracujący na własny rach.	39	48	13	0	30
Bierni zawodowo					
Renciści	29	35	25	12	75
Emeryci	24	44	11	20	227
Uczniowie i studenci	32	37	24	7	64
Bezrobotni	31	44	14	11	110
Gospodynie domowe i inni	37	47	10	6	36
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	26	44	18	12	124
spółce właścicieli	26	57	4	13	60
prywatnych i państwa	29	57	9	6	177
sekt. pryw. poza rolnict.	36	43	9	12	50
prywatnym gosp. rolnym					
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	24	53	17	6	73
301-500	24	50	13	13	136
501-900	32	46	12	10	193
901-1200	31	46	15	8	106
Powyżej 1200 zł	36	39	16	9	71
Ocena własnych war. mater.					
Złe	21	48	17	13	250
Średnie	28	47	10	16	417
Dobre	36	44	14	6	268
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	35	30	12	23	68
Raz w tygodniu	31	48	11	11	469
1-2 razy w miesiącu	23	48	15	14	143
Kilka razy w roku	23	51	16	10	177
W ogóle nie uczestniczy	28	36	18	17	76
Poglądy polityczne					
Lewica	29	43	23	5	138
Centrum	24	56	11	9	259
Prawica	45	39	10	6	255
Trudno powiedzieć	17	45	13	25	282